

ІННОВАЦІЙНИЙ ФАКТОР У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Стаття ставить за мету дослідити розширену модель факторів економічного зростання на сучасному етапі. Особливу увагу приділено аналізу інноваційного фактора та його зв'язкам із рештою чинників економічного зростання.

Ключові слова: економічне зростання, фактори пропозиції, інноваційний фактор зростання.

Постановка проблеми. Економічне зростання є узагальненим критерієм результативності функціонування національної економіки. Відповідно, забезпечення високої ефективності його факторів є ключовим завданням будь-якої економічної системи. Еволюційний розвиток забезпечує трансформацію усталених взаємодій, диверсифікує методи досягнення стійкого економічного зростання та тим чи іншим чином трансформує систему його факторів. З іншого боку, конкурентне середовище також стимулює суб'єктів економічної діяльності до пошуку нових шляхів забезпечення зростання. Обидва процеси визначають новітній інноваційний фактор як ключовий у системі досягнення стійкого, наздоганяючого або випереджаючого типу економічного зростання. Відповідно, його дослідження у економічній науці має високу як теоретичну, так і практичну цінність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження інновацій, інноваційної економіки та відповідного напрямку розвитку можна знайти у працях Ю. Бажала, А. Гейця, Я. Жаліла, В. Семиноженка, Л. Федулової та інших. Разом із тим, у вітчизняній економічній науці не є вичерпним дослідження зв'язку інноваційного фактора з іншими чинниками економічного зростання. Ще більшу проблему являє собою його застосування у практичній діяльності вітчизняних підприємств, які у прагненні до швидкої віддачі у більшості акцентують увагу на екстенсивному забезпеченні економічного зростання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження інноваційного фактора та його взаємодії з рештою чинників економічного зростання на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Фактори економічного зростання виступають фундаментальною основою забезпечення процесу та визначають можливості збільшення реального обсягу виробництва, підвищення ефективності та якості зростання. Центральним аспектом всіх моделей економічного зростання при цьому є визначення його оптимальних темпів та комбінації факторів, які задаються балансом потреб та можливостей суспільства у довгостроковій перспективі.

Загальна історія та конкретні приклади економічного зростання так чи інакше являють собою результат взаємодії окремих його факторів. У відповідності із зміною їх впливу на економічне зростання різні дослідники диференціюють як стадії економічного розвитку, так і країни, що вступають у ту чи іншу фазу. Зокрема, У. Ростоу визначає країни традиційного, індустріального, зрілого типу, Д. Белл та ряд його послідовників – доіндустріальні, індустріальні та постіндустріальні економіки, А. Меддісон при дослідженні фаз розвитку капіталізму поділяє стадії розвитку на

аграрну та промислову, Е. Тоффлер, формулюючи прогноз майбутнього людства, визначає сучасну стадію як початок інформаційного етапу розвитку продуктивних сил людського суспільства [1, с.95].

Звідси, на нашу думку, доцільним буде охарактеризувати зміни у структурі факторів економічного зростання та розвитку в умовах інноваційної економіки у порівнянні з загальноприйнятими розумінням.

Класична економічна наука визначає фактори економічного зростання як певні умови, що створюють у певному співвідношенні органічну єдність і забезпечують посередництвом виробництва можливість підвищення благополуччя громадян та вирішення соціально-економічних проблем, що виникають у процесі відтворення [2, с. 10].

Найбільш повна, на нашу думку, класифікація розрізняє серед класичних факторів економічного зростання фактори попиту, пропозиції та розподілу. Комплексний підхід на подібних началах також описаний у одному з перших посібників з економіки (авторів К. Макконнелла та С. Брю), виданих на пострадянському просторі. Автори зазначають, що економічне зростання будь-якої країни визначається шістьма основними групами факторів, чотири із яких пов'язані із фізичною можливістю економіки до росту – факторами пропозиції (кількість та якість природних ресурсів, трудових ресурсів, об'єм основного капіталу, розвиток технологій), факторами попиту (метою яких є активізація сукупного попиту в країні), та факторами ефективності (забезпечення максимальної ефективності виробництва, розподілу та споживання) [5, с.395–396].

Наукові дослідження приділяють найбільшу увагу факторам пропозиції. Зазначається, що провідними факторами економічного зростання залишаються земля, праця та капітал (із класичної трьохфакторної моделі, відомої з часів Ж.Б. Сея), з додаванням факторів підприємницького хисту, інформації, науково-технічного прогресу тощо. Разом із тим, підкреслюється суттєвий вплив політичних та економічних інституцій, форм власності та суспільних відносин, релігійних та культурно-ментальних особливостей різноманітних націй та народностей [4, с. 67].

Сучасний етап суспільного розвитку є відмітним тим, що вводить у факторну модель особливий вид ресурсу – інноваційний, який виділяється як базовий в умовах інтенсивного розвитку економіки, що надає новій якості останньому [2, с.333–334]. На нашу думку, він може органічно доповнити класичну та неокласичну моделі, адже з одного боку є пов'язаним із науково-технічним прогресом, і разом із тим, являє собою якісно нове явище, адже є не просто привнесеним ззовні набором технологій, але і внутрішньою мотивацією, яка перетворює усі аспекти господарської діяльності людини. Інноваційний фактор робить можливим розгортання інноваційного процесу розробки та впровадження нововведень різного характеру, передбачає інтенсивне зростання посередництвом освоєння нововведень та забезпечує підвищення якості факторів виробництва та ефективності їх використання, і таким чином – рух від зростання до стійкого розвитку.

Визначення інноваційного фактора як окремого у структурі економічного зростання та розвитку не завжди зустрічає однозначне трактування. Деякі дослідники зауважують, що інновації можна вважати лише як складову класичних факторів зростання, причому, інноваційність останніх є основною якісною характеристикою рівня конкурентоспроможності. Аргументація даного підходу пов'язується із аналізом взаємодії, для прикладу, інновацій і праці, коли інновації приводять до вагомих змін у її предметах, адже зменшують залежність від природних матеріалів,

які замінюються синтетичною сировиною і потребують значно менше зусиль для обробки, а також – до трансформації засобів праці, яка при поєднанні електронної техніки з традиційними механізмами дозволяє створювати гнучкі та ефективні виробничі системи, що дозволяє значно збільшити продуктивність праці в результаті підвищення коефіцієнта використання обладнання і скорочення затрат часу на обслуговуючі операції [3, с. 198, 208]. Разом із тим, зазначається, що економічне зростання називають розвитком, якщо воно має інноваційний характер, так як інновації, як правило, забезпечують перехід економічної системи до нового рівноважного стану [3, с.199]. На нашу думку, інновації так чи інакше трансформують діючу структуру факторів економічного зростання та розвитку, чи то введенням нового фактора, чи то посередництвом глибокої трансформації діючих.

Висновок. Таким чином, можна констатувати важливу роль інноваційного фактора у процесі економічного зростання на сучасному етапі. При цьому, роль класичних його факторів, без сумніву, залишається не менш вагомою, незважаючи на всі інституціональні, технічні та технологічні зміни сучасності. Для прикладу, такий фактор як земля, що охоплює всю сукупність природних ресурсів, не втрачає своєї актуальності для економічного зростання, будучи при цьому чи не найбільш консервативним порівняно з іншими. Це відповідає цивілізаційній парадигмі економічного та суспільного розвитку, відповідно до якої ресурси, системи, способи виробництва і т. п. не витісняються новими формами, а еволюціонують під впливом нових умов.

Список використаних джерел

1. Кузнецова Н.П. Экономический рост: история и современность: учеб. пособие. – СПб., 2001. – 143с.
2. Ресурсный потенциал экономического роста. Автор, коллект.: Л.И. Абалкин, А.Г. Грязнова, М.А. Комаров и др. М.: Изд. дом. «Путь России»; ЗАО «Издательский дом «Экономическая литература»», 2002. – 568 с.
3. Управление инновациями: В 3 кн. Кн. 1. Основы организации инновационных процессов. Учеб. пособие / А.А. Харин, И.Л. Коленский; Под. ред. д.э.н. проф. Ю.В. Шленова. – М.:Высш. Шк., 2003. 252 с.
4. Филипенко А.С. Экономическое развитие : цивилизационный подход / А.С. Филипенко. – М. : Экономика, 2001. – 264 с.
5. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Пер. с 14–го англ. изд. – М.: ИНФРА–М, 2003.

Annotation. The purpose of the article is to explore the expanded model of the modern economic growth. Author pays special attention to the analysis of innovative factor and its relations with traditional factors.

Key words: economic growth, supply factors, innovative growth factor.

УДК 331.1:658.3.003.13

Чаплінський В.Р., асистент Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

СУТНІСТЬ ТА ОЦІНКА КАТЕГОРІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

У статті визначено сутність поняття «інтелектуальний капітал» та розкрито значення даної категорії. Розглянуто важливість інтелектуального капі-